

SLOVENSKI UČITELJ

**PEDAGOŠKA
REVIJA
IN GLASILO
SLOMŠKOVE
DRUŽBE
V LJUBLJANI**

9

LETO XL

1939

»Slovenski Učitelj« izhaja mesečno / Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani, Postojnska ulica 14, »Stan in dom« ob Tržaški cesti / Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6 / Naročilna letno 50 din / Članke in dopise sprejema uredništvo: reklamacije, naročilno in članarino pa upravištvo / Izdajatelj in lastnik je »Slomskova družba« v Ljubljani / Odgovorni urednik: Fortunat Lužar / Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič)

Vsebina št. 9.: Pravi trenutek v vzgoji. Pavel Slapar. — O nalogah vaše in mestne ljudske šole. Univ. prof. dr. K. Ozvald. — Jensi načrt. Vinko Brumen. — S križem, s Kristusovo resnico in molitvijo v šole. Anton Bratkovič. — Psiha slovenskega naroda. Prof. Ema Deisinger. — Obisk na Angleškem. V. Brumen. — Donesek k slovenski pedagoški kroniki za l. 1938. A. Kopriva. — Kulturna slika prekmurske vasi. Fran Gumilar. — Šolstvo po svetu.

»Slovenski Učitelj« izhaja prve dni vsakega meseca. Vsak društveni član mora biti naročnik lista. Sklep uredništva je 2. vsakega meseca. Vsaka številka mora biti prvega vsakega prihodnjega meseca na mizi vsakega naročnika. To pa bo, ako bo vsak naročnik poskrbel, da bo list hitro plačan.

Naročnina za list znaša 50 din, člani »Slomškove družbe« plačajo letno s članarino vred samo 55 din.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 11.073.

Pravi trenutek v vzgoji

Po Mihaelu Pflieglerju priredil Pavel Slapar

3. Smisel in smoter dozorevajočih let

(Konec.)

Trditev, da se v letih zorenja odloči človekova osebnost, še ne pove, da je človek na koncu teh let končno veljavno izoblikovan. V letih zorenja se polagajo šele temelji, iz katerih more vzrasti dovršena ali skazena osebnost. Smisel dozorevajočih let je v tem, da se človek razvije do osebnosti.

Dozorela osebnost se določuje po samozavesti, čutilu odgovornosti in izraziti svojstvenosti.

1. Osebnost je samostojnost, ki se je človek zaveda, za katero čuti odgovornost in je to odgovornost tudi pripravljen prevzeti. Osebnost ni človek, ki veliko ve, ampak ki si zna ustvariti samostojno sodbo o tem, kar ve. Ves nemir ob odkritju lastnega jaza, razdraženo čuvanje lastnega jaza, vedoželjnost in vladoželjnost mladine in vsa upornost ima samo ta smisel, da bi lastni jaz, ki naj postane nosilec svojstvenega življenja, utrdil in uveljavil.

Ta lastni jaz bi ostal puhla gesta, če ne bi našel svoje globine. Da hoče biti toliko ljudi neprestano samo v družbi in pri zabavi, da iščejo vedno pobud in razvedrila, prihaja odtod, ker nimajo nobenega notranjega življenja. Njihovo obnašanje razodeva, da so v letih dozorevanja klic k odkritju notranjosti preslišali. Zato so obtičali v nezrelosti. Njihova samostojnost je tolikšna, kolikor je ima kak učenec. On zna za silo sprejeti svojo lekcijo, pozneje svoj časopis in zna to tudi brez lastne sodbe ponoviti. To je za otroka prav in v redu. Za odraslega je to nečastno in smešno.

Nezrelih ljudi je veliko. To so večni vajenci v življenju. Zaradi tega, če nosijo dolge brade, ni njihov položaj nič bolj razveseljiv. Ker odločilnega trenutka v svojem življenju niso doživeli kot tveganje, imajo zdaj samo en strah: pred tvegavostjo. Želijo samo eno: Da bi mogli v miru jesti in spati. Za tak način životarjenja je danes dovoljno poskrbljeno.

2. Radikalizem mladine nima drugega smisla, kakor da človeka nujno požene do zadnjih vprašanj bitja in življenja. Osebnost, ki ni našla smisla svojega življenja v svojem večnem cilju, je kakor meteor, ki slepo drvi skozi svetovni red, ne pa kot nebesno telo, ki ima svoj določen prostor v božjem kosmosu. Mi ljudje imamo tudi za take osebnosti neko priznanje in imenujemo te osvojevalce in brutalne oboževalce samega

sebe velike v zgodovini. Toda njihova veličina je taka, kakršno je imel Timurlenk ali Džingiskan, njihova osebnost je njim samim in drugim v prokletstvo.

Enkrat v življenju je človek poln nemira pred Bogom, iz katerega je izšel. Dva razloga se za to navajata: a) leta dozorevanja spravijo človeka v tako zmedenost in v tako onemoglost, da mu ne more noben človek pomagati. Zato se obrne k Bogu kot edinemu rešitelju. b) Mlad človek v vsem svojem radikalizmu naravnost začuti naravnost človeškega življenja k Bogu.

Zato je mlad človek v teh letih poln verskih vprašanj. Neki učitelj iz obrtne šole, kjer niso imeli verouka, poroča, da je dal svojim učencem od časa do časa priliko, da so se mogli porazgovoriti tudi o tem, kar ni spadalo k pouku, le verska vprašanja je izključil, da bi se ognil neprijetnim debatam. Ko jim je enkrat izjemoma dovolil, da so prišli na dan tudi z verskimi vprašanji, so le-ta kar deževala. To je pač dokaz, da leta dozorevanja niso areligiozna, ampak da predstavljajo naravnost psihološki optimum. Če je mlad človek pri 18 letih spoznal pomen vere v toliko, da ve, da ima njegovo življenje pomen le v veri in z vero, je odločitev padla. Posameznosti za enkrat niso važne, krščanska osebnost je s tem utemeljena.

Enega pa človek v teh letih ne more: namreč da bi dal svojemu življenju popolno jasnost in končno veljavno urejenost. To je prihranjeno za mlada moška leta, ki predstavljajo tretji odločilni čas v življenju.

III.

Doba zrelosti

Duhovno zrelost človek doseže takrat, ko se pribori do neke središčne razdalje do vsega, kar ve in zna. Na ta način dobi pregled preko stvarnosti, ki ga obdaja. Ta pregled, ki se človeku nudi iz trdnega zrelišča, v kolikor je to človeku sploh mogoče, se imenuje svetovni nazor.

Otrok sprejema svojo okolico naivno in brez vpogleda v posameznosti, ki so med seboj zvezane.

Dozorevajoči sluti povezanost notranjega in zunanjega sveta. Njegova naloga je, da odkrije notranjo enotnost. Njegov pogled na zunanji svet pa je podoben pogledu na oblačno in nevihtno mesečno noč: svet je zanj enkrat ves v temi, drugič potopljen v neskončno luč. Na ta način dobi sicer človek vtis neskončnosti, ne najde pa mirnega in trdnega prostora v njej. Ta trdnost se da doseči šele v zrelih letih.

Največja razlika med dozorevajočim od 14—18 leta in med zrelim od 19—24 leta je v temle: Dozorevajoči se bori s svojo okolico v skrbi za svoj lastni jaz. Zreli, ki se že čuti trdnega, išče prostora v svetu. Dozorevajoči je hotel biti revolucionar in je dvomil o vsem, zreli hoče končno veljavnega odgovora. Dozorevajoči je hotel dvomiti, zreli hoče gotovosti.

Usodepolnost zrelih let za tistega, ki študira, je v tem, da prav v tistem trenutku, ko je zmožen in zrel, da bi si izoblikoval svetovni nazor, stopi iz srednje šole in namesto da bi si pridobil celotno sliko o svetu in življenju, se mora posvetiti specializaciji na univerzi. S tem je dana možnost in nevarnost, da na tisto mesto, na katero bi morala stopiti vera, pride izbrana stroka njegovega študija. Majhen izsek resničnosti, ki ga predstavlja njegova znanost, zamenja s celotno sliko sveta, ki naj bi bila podlaga za življenjske odločitve. To so tako zvaní tipí učenih ignorantov. V letih, ki predstavljajo psihološki optimum za svetovni nazor, je na tak način vzgoje odvzeta možnost pridobiti si ga. Tako zvano »kritično leto«, ki nastopi ob koncu zorenja in v katerem se odloči končna podoba in dovršenost človeka, ne najde v naši vzgoji tako rekoč nobenega odziva.

Šli smo v duhu preko celotne človekove vzgoje. Njen cilj je popolna usovršitev človeka. Pot do te usovršitve ima tri psihološke optimume v razvoju mladega človeka. Le če so ti zadostno upoštevani, je mogoče doseči usovršitev.

(Vsa k tem vprašanjem pripadajoča literatura je navedena v spredaj citirani Pflieglerjevi knjižici.)

Univ. prof. dr. K. Ozvald:

0 nalogah vaše in mestne ljudske šole*

Za življenje

Vsaka šola (ljudska, meščanska, srednja, gospodarska, obrtna itd.) ima nalogo, po nekem načrtu pomagati dečku in deklici, oz. mladeniču in mladenki do tega, da bosta znala — »živetí«, da postaneta prej ali slej čim bolj dodelan človek. Morda otipljiveje bi se dalo reči: pripravljati ju za tisti »vsak dan«, ki ju čaka, zlasti še za obe najaktualnejši torišči življenja v bližnji bodočnosti — za gospodarsko in pa za socialno življenje, ki dandanašnji človeku po večini teče v obliki poklica.

Če ti je do tega, da mlado bitje resno pripravljaš za življenje, tedaj ga moraš tako oblikovati ali preoblikovati, da iz nje postane človek, ki bo na svojem mestu zadovoljen sam s seboj ter bodo i drugi zadovoljni z njim. Plod pravega oblikovanja bi zato naj bil tako razvit mlad mož in žena, da jima bo zdrav duh v kar najbolj zdravem telesu. Ni namreč že v tem vse, da narod živi, treba je marveč, da dostojno živi. Tako je učil že Aristoteles.

Ako mladega človeka zavestno oblikuješ po svojih vzorih in nazorih, se to vrši tako, da v nekem pravcu ali stilu in pa po nekih vodilih učinkuješ na sicer samoniklo rast njegovih telesnih in duhovnih sil. A teh pravcev in vodil sta dve vrsti: enim pravimo *v z g o j a*, drugim pa *o b r a z b a*. Toda ní nemara tako, da bi se eno razlikovalo od drugega

* Predavanje na prosvetnem taboru v Mariboru, junija mesca 1939.

kot noč in dan, ampak sta vzgojevanje in obrazovanje povsem organski del ene celote: oblikovanja mladega naraščaja.

»Vzgoja«, reči hočem namerno vzgojno dejstvovanje ali vzgojni proces je prizadevanje odrastlih, da bi otrok in mladostnik postal kdaj polnovreden, živo ukoreninjen član raznih zajednic, v katerih mu je živeti: rodbine, stanu, poklica, ljudstva, naroda, cerkve itd. Zato so si člani kake zajednice podobni »kakor jajce jajcu« ter je sleherniku hkrati vtisnjena podoba celotne zajednice: saj vidimo na pr., da slovensko ljudstvo vzgaja slovenske ljudi (»človeke«), katoliška cerkev svoje vernike, vinogradništvo vinogradnike, kmečka rodbina kmečki rod in kmečka vas kmečke vaščane. Vzgoja torej tako oblikuje ali preoblikuje človeka, da ga skuša pred vsem drugim napraviti sposobnega in voljnega za sožitje z drugimi. Kdor ni iz njenih rok prejel socialnega »lika«, mora v življenju čestokrat slišati, da je »neotesanec«. In tako ima vzgoja že po svojem jedru socialen pravec ter je — »socialna« vzgoja. To je smisel stare modrosti: unus homo — nullus homo! Samosvoj človek — ni človek!

Tudi »o b r a z b a« teše človeku tak in tak lik, drugačnega nego ga je imel, zato ga i ona — preoblikuje. Kajti »neizobražen« biti se pravi, da kdo nastopa, govori, se udejstvuje preveč po svoje, »po gorjansko«. Vendar pa obrazba ni isto, kar vzgoja. Kdor se hoče današnji dan v življenju uveljaviti, mora pač biti oboje: vzgojen in tudi izobražen.

Pravo obrazovanje se vrši tako, da živo ali organsko, reči hočem, ne kot mrtvo kost, temveč kot vir plodnih doživetij vedno uspešneje sprejemaš v svojo dušo vse tiste kulturotvorne sile iz gospodarskega in tehniškega, socialnega, verskega, političnega življenja, iz znanstva, umetnosti itd., ki si zanje sposoben in dovzeten ter utegnejo postati plodovito gibalno tvojemu bitju in žitju. Kdo neki bi dvomil, da je na pr. kmetu treba drugačne obrazbe, ko pa učitelju ali obrtniku ali umetniku ali politiku? In današnja šola je na vsej črti zamišljena kot — obrazovalna, to je izobrazbo dajajoča naprava.

Zato je potrebno, da sleherna šola, v mestu in na vasi, »spremljaj« življenje, ne ostajaj za njim, ampak poslušaj in uvažuj njegove zahteve. Le to se pravi mladino pripravljati za življenje ter pravilno razumeti načelo: »vitae discendum«. Še prav posebe pa ljudska šola, ki mora služiti najširšim plastem naroda, vestno počtevaj, da so se v našem času silno izpremenile politične, družbene in gospodarsko-tehnične razmere in da dečki pa dekleta novega rodu rastejo v precej drugačen »svet«, nego je bil svet njihovih očetov in mater.

Če hoče ljudska šola današnji dan zares ustrezati svojemu namenu, se mora do dna zamisliti v glasno terjatev sodobnega življenja, da bo treba — se več učiti, seveda pametno se učiti. Pravim »pametno«, to je tako se učiti, da učitelj ne bo nemara le »vtepal« vsakojakega znanja in pa da se učenec ne bo zgolj »gūlil« na pamet; eden bi naj ob drugem marveč hodila ter rastla tako, da bo smisel tega, kar učenec in učenka v šoli sliši ali na samem bere iz zgodovine, prirodopisa, lepo-

slovne knjige, kar vidi ob fizikalnem poizkusu, na ekskurziji itd., da bo smisel vsega tega, pravim, prešel učencu in učenki v dušo ter se v njej uveljavljal kot živa sila, kot oblikujoča moč.

In če sem rekel, da se bo treba zopet več učiti, tedaj mi ne hodi v misel širina (kvantum), temveč globina ali intenzivnost (kvaliteta) učenja. Izhodišče in vodilo bodi: rajši manj, pa temeljito, se pravi tako, da se bo dečku in dekliču duh oplajal. Kajti oplajajoče sile nobenega »učnega predmeta« ne ležijo kar lepo in lažno na površju ter se ne vzbujajo zgolj »igraje«, kakor to včasih oznanjajo pregoreči zastopniki moderne pedagoške industrije.

So ljudje, ki hočejo biti originalni za vsako ceno ter oponašajo sedanji šoli, da je — »učilnica«. Toda ali se to ne pravi loncu, ki v njem kuhamo, očitati, da je — črn? Kaj neki naj dela šola, če ne bi smela učiti! Saj neješčnost šole ni v tem, da uči, ampak v tem, da preceja metodične komarje (»Methodenspintisiererei«) in lovi didaktične muhe, namesto da bi učitelj bil mladini — povsem človeško naravnani vodnik pri uku. Kajti stvarna, nič potvorjena izkaznica šolske metode in didaktike govori takole: »Metodika je nauk o predmetu, se pravi o tem, kako se naj dani predmet v šolskem uku teoretsko (znanstveno) ali praktično gleda in obdelava. Didaktika pa je nauk o voditvi, to je nauk o tem, kako vodiš koga s pomočjo uka. Voditev človeka je bistvena plat modernega življenja v državi in poklicu. Da nekoga, ki kaj dela, navajaš k odgovornemu dejanju in nehanju, to bo znak bodoče šole; zato pa bo šola, ki je torišče, na katerem se kdo ob delu preizkuša in izkaže, povsem drugače »blizu življenja«, kakor smo sicer mislili ob tej besedi.« (E. Ottho, Allgemeine Unterrichtslehre. 1933.)

Nikarte torej hoteti nemožnega, šole brez uka, marveč šole z drugače urejenim ukom, nego je bil dosedanji. Reči hočem, tako obrazovanje mladega pokolenja zahtevajte, da na pr. učitelj in učiteljica ne bosta že v ljudski šoli otrokom »predavala«, da učenec ne bo součencu postavljen za ovaduha, da bosta si oče in mati upala povedati, kaj jima ni vseč v šoli svojega otroka, itd. Le po tej poti se da mladi naraščaj tako ravnati, da bo prej ali slej v resnici kos zahtevkom in potrebam težkega življenja, ki ga pač čaka.

Ljudska šola na vasi in v mestu

V ljudski šoli bi si naj ves mladi rod čvrsto vkopal osnovnih temeljev za svojo poklicno obrazbo, ki bo sama najboljših sokov dobila šele iz neposrednega in resničnega življenja v zrelejših pošolskih letih, zlasti v izvrševanju poklica. Se pravi, ljudska šola mu razvijaj vse tiste sile duha in telesa, brez katerih ne bi mogel razumevati življenja svoje dobe in še manj se ga uspešno udeleževati, ko bo zapustil ljudsko šolo. Še prav posebe pa bi se naj dečko in dekcle v ljudski šoli toliko razgledala po gospodarskih platih življenja, da se jima razodene pomen

poklicnega udejstvovanja ter da si bosta, ako ne pojmeta v srednjo šolo, po 14. letu lahko s preudarkom izbrala poklic. Sicer pa ljudska šola uva-
žuj, da je, kar naglašaja že Pestalozzi, glavno obrazovališče človeka —
življenje.

Ob katerih kulturnih dobrinah se naj oblikuje mladi na-
raščaj, določa učni načrt, ki bi moral »življenjskim potrebam primerno«
uvaževati, kolika razlika je med mestno in pa v vaško šolo glede na
njuno nalogo.

Vas in mesto nista nekaj, kar bi si morda že v bistvu nasprotovalo
»do dna«, temveč le dvoje zelo različnih oblik ali struktur, v katerih
se odigrava kulturno in civilizacijsko prizadevanje tega ali onega naroda.
Ker pa je šola sredstvo, ki si ga življenje narodov ustvarja za doseganje
teh in teh ciljev, zato pač vaška šola ne more biti prepojena z istim
duhom kakor mestna, saj imata korenine svojega bitja in žitja v jako
različnem obližju ali življenjskem miljeju.

Vzgajanje in obrazovanje mladega človeka je nekakšen boj z nje-
govo »naravo«, saj je vzgojnikovemu prizadevanju pač do tega, da se
raznih vrst telesne, duševne, etične sile, ki sta jih dečko in dekletko po-
dedovala ali v svojem obližju nabrala, vse po svoji vrednosti ojačijo,
ravnajo v ta ali oni pravec, se brzdajo, izpremenijo itd. Zato pa bi se
šola morala vestno vprašati, kaj zahteva življenje od človeka, ki živi
v mestu, kaj od človeka na vasi in kaj hkrati od obeh. Kajpa je to
vprašanje istovno z vprašanjem, zakaj neki je meščan ne samo po miš-
ljenju, hotenju, dejanju in nehanju, ampak tudi po telesu drugačen od
vaščana ali provincialca, ali z drugimi besedami, zakaj se vaščan (na pr.
študent) v mestu čez nekaj časa pomeščani, in zakaj se meščan (na pr.
penzionist) na vasi po daljšem bivanju tamkaj mnogokrat — pokmeti.

Raziskovanje tega socialno-biološkega vprašanja je ugotovilo, da je
vsak kaj bolj razgibani seljak, ki se je napolnil v mesto »s trebuhom za
kruhom«, tam »nekaj« dosegel. Je namreč tako, da v mestu moraš
»kvišku«, kajti če iz tega ali onega razloga ostaneš »spodaj«, se ti bo
zamenjava provincije z mestom slabo poplačala. »Bitje in žitje čisto
spodaj je na vasi še vedno življenje na grudi, v hlevu in na skednju,
na paši in v bajti, sicer nemara prav borno, a vendar po naravi strnjeno
življenje na organsko ti določenem in varnem prostoru, kjer si tako ali
tako včlenjen. A bitje in žitje na dnu velemesta je pač življenje na
tlaku in v blatu (nazorno izpričuje to recimo Gorkega drama »Na
dnu«), povsem brez jedra in pomena — brez pomena za druge in brez
jedra samemu sebi, nenehno v soseščini takih ljudi, ki so zares propadli,
ter v največji nevarnosti, da i ti propadeš. Častihlepnost je nujna
lastnost mesta, je izrazit meščanski »gon«. Častihlepnost je
mestnim ljudem svojska življenjska mišljava. Mestni človek sili ven
preko sebe, v tem je njegova moč in nevarnost; seljak pa je trdoživo
in mnogokrat nepremično ukoreninjen v samem sebi, kar je njegova
moč in njegova meja. Mestni človek je okreten ter mora biti — za

se in za svoje otroke. In ta okretna častihlepnost je celotnemu ljudstvu potrebna, saj daje kar varščino, da se kri socialno višjih plasti vedno znova osvežuje iz neobrabljenih nižjih slojev. V mejah kmečkega življenja je vzpenjanje kvišku mnogo težje, zato ker je imetek zunaj na vasi nepremičen ter ga ne moreš tako pridobiti, kakor se pridobivajo premičnine: z osebno sposobnostjo človeka. Tega pa iz socialno-bioloških razlogov niti ni treba, ker se kmečko bitje in žitje v gorenjih vrstah neprimerno manj in tudi počasneje obrabi nego pa mestno.« (W. Hellpach.)

Tipična ali značilna svojstvenost enega in drugega je po takem življenjska hitrost, oz. počasnost: mestnim, še posebe velikomestnim ljudem se bitje in žitje odigrava, če hočejo ali ne, v nemirnem, hlastajočem, »potisočerjenem« taktu; a seljak izkazuje v hoji, govorjenju, mišljenju, svojih odločitvah, izvrševanju opravkov itd. mirnejši, okornejši tempo. Tako pojasnjuje človeški globoko razliko med mestom in vasjo, oz. provincijo socialni psiholog Wilhelm Hellpach v svoji knjigi »Mensch und Volk in der Grosstadt« (1939).

V ljudski šoli na vasi bi naj »kal pognalo« razumevanje in spoštovanje kmetijskega bitja in žitja, ki bi nato v pošolskih letih zorelo in čim prej rodilo plodu. Zato pa bodi učni načrt vaške šole tako osnovan, da se bosta dečko in deklica že iz početka vse po svoji zrelosti ukoreninjevala v bistvo kmečkega mišljenja, verovanja, dejanja in nehanja. Tako se jima na pr. po malem razodevaj, da ohranitev in dviganje kmečkega stanu, ki ga najverneje zastopa »mali« kmet, ni le kmetijska zadeva, ampak tudi narodna in državna potreba ter da je kar svetovni problem, bo li seljak ostal na rodni grudi ali ne. Učila naj bi se spoznavati, da mora kmet in kmetica, kmečki delavec in kmetujoči obrtnik biti času primerno pripravljen za izvrševanje svojih opravkov: kako se s pridom streže zemlji, kulturnim rastlinam, živini; česa vsega je dandanes treba za umno ali racionalno gospodarstvo in gospodinjstvo; kako moraš ravnati s sočlovekom, ki ti pomaga pri delu, bodisi hlapec ali deklica ali težak ali viničar; da kmečko deklica in ves način kmečkega življenja zahteva tudi krepke volje; da pameten napredek i v gospodarstvu ni isto, kar taka ali taka zaletelost vpričo raznih novotarij itd. V tem duhu je poslovalo ljudsko obrazovališče (Volksbildungsheim) St. Martin pri Gradcu, pravi pravcati »paedagogicum« in hkrati matica številnih, najplodoviteje se udelejujočih kmečkih nadaljevalnih šol.¹

Prav resno naj bi se dalje presojala sposobnost onih dečkov in deklet, ki jih kmečki starši nameravajo dati študirat, da življenje ne bi kdaj na laž postavilo ponosnih besed:

Kar mož nebesa so poslala,
da večnih nas otmó grobóv:
vse mati kmetska je zibála,
iz kmetskih so izšli domóv.

S. Gregorčič.

¹ Gl. »Erläuterungen zum Gesetz, betreffend die bauerlichen Fortbildungsschulen und das bauerliche Fort- und Volksbildungswesen in Steiermark.« Str. 1.

Pa še tega ne bi smela šola tam zunaj prezreti, da je religija tista os, okoli katere kroži vse duhovno življenje pravega seljaka, in sicer religija na izključno cerkvenem temelju. Ob prvem pogledu bi se res utegnilo zdeti, da je ta vera le zunanje, zgolj mehansko izvrševanje komu privajenih formalnosti brez globljih doživetij v duši. Toda če kmečki ljudje redno hodijo v cerkev, mnogokrat v dežju in mrazu, na vse zgodaj ure in ure daleč, če doma skupno ali posamič molijo, če se udeležujejo procesij in drugih pobožnosti, če romajo na božjo pot, jim iz vsega tega ne govori le navada ali pa nekakšna dresura, temveč se tukaj človeku v neki meri razodevajo tajne božjega duha, to je, vsaj za hip stopi pred njega nekaj, kar ni »od tega sveta«. Bode in Fuchs pišeta v svoji knjigi »Psychologie des Landkindes«, da si ob aktih verskega življenja oddahne tak človek od vsakdanje puščobe ter pride do mirne točke v težkem otepavanju za gospodarske pogoje življenja.

Mestna ljudska šola pa imej v mislih, da se glede na kulturno življenje mesta v zapadnoevropskem svetu izza polpretekle dobe vrši velik preobrat. Vodilni pravec vsega sodobnega življenja namreč vedno bolj dobiva v roke velemestni kolos, ki mu pravimo »svetovno mesto« (Pariz, Berlin, London, New York). Iz takega opazovanja je vkresan Župančičev himnus v Dumi:

Tu, tu se žile življenja stekajo,
pota vesoljstva tukaj se sekajo,
ljubim jih s hrupom in šumom, ta velika mesta —
skoz nje v svobodo gre, skoz nje v bodočnost gre cesta.

Najizrazitejši predstavnik svetovnega mesta, odkoder malomeščanu in provincialcu ne prihaja samo nova moda in vsakovrsten luksus ali leposlovne »novosti«, ampak tudi javno mnenje pa sugestije za odločujoče akcije v političnem, gospodarskem, socialnem življenju, je enostranski človek intelekta ali razuma. Tistega intelekta, ki mu je stržen — preračunati, voditi, obvladati! Kjersibodi: prirodo, človeka, trg in svet.

Zato pa v mestu vsakdo, ki količkaj more, že od mlada teži ven iz položaja, kamor je bil postavljen ob rojstvu: sinko ali hčerka industrijskega delavca, poslovnega človeka, srednjega uradnika, še celo mladina iz »višjih« slojev. Zavoljo tega pa bi se dečku in dekliču moralo pomagati, da najdeta pot kvišku, bodisi v mejah svoje socialne plasti ali pa da se dvigneta preko njenih mej v drugo, višjo plast. Od zdravega, to je pravega razvoja v socialnem vzpenjanju poedincev zavisi danes na moč mnogo in pa važnih momentov v življenju narodov, celo mednarodni položaj kake države. Zategadelj bi kulturni proces socialnega dviganja moral vselej tako potekati, da se svojemu delokrogu v novem položaju organski, reči hočem z vso svojo osebo prilagodiš in da boš svoje mesto izpolnjeval z vso dušo, ne pa nemara samo z razumom ali

celo kakorkoli. (Gl. E. Spranger, Sozialer Aufstieg — v njegovi knjigi »Kultur und Erziehung«.)

Učenca in učenko na primeren način seznanjati z mestnim življenjskim obližjem ter ju opozarjati na dobre in zle, to je tiste sile, ki kulturno rast tega obližja ali pospešujejo ali ovirajo — to je naloga mestne ljudske šole. Posebej pa uvažuj ta šola, da se v mestu dečko in deklič od ljudske šole največkrat posloviša že z desetimi leti ter stopita v meščansko ali pa v srednjo; zato jima vestno pomagaj, da izbereta pravo smer za nadaljnje šolanje ali pa ju ob času, kjer je to mogoče, napóti v poklicno svetovalnico, da ne zgřešita pravega poklica, ampak postaneta kar se da gospodarja svoje usode.

Nekaj zelo perečega je verski moment v mestni šoli. Ali se »sprejemljivost za Boga«, ki je kot kal položena v otroško dušo, tam organsko razvija ali pa zahira ter slednjič usahne, to največ zavisi od otrokove okolice. Po mestih ta okolica ni vsikdar živo verna, češče je mlačna, le »nedeljsko« religiozna, ali v verskih rečeh indiferentna, če ne celo verskemu življenju sovražna. Že to je na moč skopa zemlja za versko vzgojo v mestni šoli. Prav tako globokih korenin pa ima neuspeh tukaj v tem, da je verska »vzgoja« v šoli le — verouk, to se pravi, največkrat dobesedno memoriranje verskih obrazovalnih vrednot: katekizma ali svetopisemskih zgodb. Toda če si otrok še tako trdno zapomni na pr. evangelijske izreke ali odgovore na katekizemska vprašanja, ni v tem nič verske »vzgoje«. To je zlasti tedaj tako, če si dečko ali dekletce nerazumljivo vtisne v spomin zaklade verskega življenja.

In vendar bi utegnil biti verouk izredno plodovit, ko bi bila verska vsebina, ki je zaodeta v to ali ono versko obliko (molitev, obredi), otroku odgovor na tisto, kar mlada duša išče ali pa vsaj nujno potrebuje. Ali pa, ko bi se v njej najprej vzbudila pripravljenost za resničen sprejem verske vsebine.

Je pa še mnogokaj takih obrazovalnih dobrin, da jim iz globljih kulturnih razlogov pritiče domovinska pravica tu in tam: v mestni pa v vaški šoli, na pr. prva semena državljsanske vzgoje. Saj pač mesto in vas nista dvoje povsem samostojnih človeških bitkov, ki bi si brez zlih posledic smela osle kazati, temveč dvoje sicer različnih, toda prevažnih organov na kulturnem telesu enega in istega naroda. Naj živo medsebojnost obojnih kulturnih funkcij izkaže tale primer!

Zgodovina uči, da narod propade, ako ne ustvarja v novih oblikah življenja hkrati še občevaljavnih n r a v s t v e n i h n o r m ali nezapisanih obveznih pravil, ki jih zahteva »novo« življenje. O tem bi se morali resno zamisliti dandanes, ko se ne nahaja v »krizi« le gospodarstvo, ampak je človek prispel v »gluho lozo«, to se pravi, v toliko prenavljanje svojega dosedanjega življenja, da bo to zanj velikanska preizkušnja, pravcati examen rigorosum. Res je, da silno pešanje živega moralnega čuta človeka sili skoraj do obupavanja, zlasti do obupavanja nad našo inteligenco, to je nad tistimi, ki se radi imajo za kaj boljšega. S koliko

slastjo se na pr. v teh vrstah požira vsakovrsten »šund« in je kaka »pikantno« prirejena knjiga na mah razprodana, kaj prida berivo pa samuje kot Prešernove »device brez dot«! Toda opozarjam na velevažno dejstvo, da je Ljudstvo, posebej »negospodski« sloj našega naroda tam zunaj na kmetih — silen rezervoar moči, predvsem takih, ki so »ohranjevalne sile vsakega naroda«. Vsa kultura, tako izvaja kulturni filozof B e r o l z h e i m e r, je sicer aristokratska, v tem pomenu besede, da poedinec ali več poedincev, najčešče iz mesta, ubira nova pota. Ali pa se po teh potih tudi doseza »narodov blagor«, to zavisi od ljudstva, ki s svojim skoraj nezmotljivim prirodnim čutom pritrđi temu, kar je res kaj vredno, ter zavrže tisto, kar je za življenje brez pomena. In upajmo, da je tudi v našem ljudstvu moralni prirodni čut še vedno živ in zdrav. Krepak kmečki rod, še posebe ženski svet, bi bil dokaj poroštva za bodoči razvoj našega naroda brez prevelikih potresov.

I to resnico naj bi učenec in učenka, poleg drugih resnic, izvedela v mestu prav tako kakor na vasi, kajpa na pravi način. Reči hočem na tak način, da — »bo kal pogvalo seme«.

Ljudi, ne pravilnikov!

Pa bi utegnil kdo ugovarjati, češ v predavanju nismo slišali, da sodobna šolska vzgoja in obrazba v mestu in concreto zahteva: 1. to, 2. to, 3. to itd., a na vasi: 1. ono, 2. ono, 3. ono itd. Na takšen ugovor mi dovolite, prosim, sledeči odgovor! Ko sem prebral povabilo, da bi na prosvetnem taboru predaval »o nalogah vaške in mestne ljudske šole«, sem bil nekaj dni pravi Heraklej na razpotju: z ene strani me je izredno mikal ta za vse slovenstvo prepomenljivi naslov, a z druge sem živo občutil vso silo odgovornosti, ki jo vzamem nase, ako se odločim, da pojdem s svojim predavanjem svetovat, kako se naj telesno, duševno, moralno oblikuje slovenski otrok v ljudski šoli, ter s tem tudi soodločevati o bližnji bodočnosti slovenskega naroda in jugoslovanske države.

Le pomislimo, kaj je biološka funkcija mladine v življenju naroda! Nič manj nego — »večna renesansa« (prerojevanje), saj se v njej narodova celota nenehno preraja, pomlajuje ali kakor pravi naš pregovor: ljudstvo se po svoji mladini vedno obnavlja. V življenju je namreč tako, da si na nobenem torišču (ne v gospodarstvu in tehniki, ne v znanosti in umetnosti, ne v politiki, socialnosti, verstvu, moralni itd.), ako se naj torišče plodno razgibava, starejše generacije ne moremo misliti brez mlajše. Vsepovsod, kjer starejši ustvarjajo kulturne dobrine ali pa odkrivajo nove vrednote, se kaže hkrati živa potreba po — naraščaju. Mladina je narodu dana obljuba za bodočnost, kajti njen pravi smisel ni sedanost, temveč tista bližnja bodočnost, ko naj mladi ali mlada stopi v odgovornosti polno službo življenja ter nadaljuje tam, kjer preneha delo starejših.

Rad bi, da me danes v prvi vrsti slišijo naši učitelji in učiteljice. Neomajno sem namreč prepričan, da je šola povsod toliko vredna, kolikor učitelj ali učiteljica, ki se v njej udeležuje, nič več. Kar je dober duhovnik v cerkvi, to je dober učitelj v šoli.

Kaj prida učitelj in učiteljica mora pred vsem drugim imeti odprto dušo, ako bi naj z uspehom vršila svoje veliko poslanstvo. In mislim, da bi jima obzorje bolj zožil ko pa razmaknil, če bi bil šel zapisovat receptov, to je, če bi posamič našteval, kaj vse so naloge ljudskošolskega učitelja in učiteljice v mestu in kaj zunaj na vasi. Zato pa sem jima rajši skušal pojasniti, kaj se zares pravi mlado človeško bitje vzgajati, kaj obrazovati in pa kako poteka meščanu, kako seljaku tisto resnično življenje, ki morata nanj pripravljati naš mladi rod. Globoke, ko studenec globoke resnice, ki velja tudi za edino pravega vodnika, ne bi znal točneje povedati, nego je to storil veliki mojster in paedagogicis Eduard Spranger z besedami: »Življenja se ne moreš in tudi ne smeš lotevati z učbenikom, ampak samo z odprtim pogledom razumevanja ali še boljše s sposobnostjo za razumevanje, ki ji je dano, da tudi kaj povsem nepričakovanega in novega uvrsti na pravo mesto.« (Hertha Siemering und Eduard Spranger, Weibliche Jugend in unserer Zeit. 1932. Str. 5.)

Ne obotavljam se priznati, da takšno pojmovanje ljudskošolskih ciljev in poti hoče drugačen način učiteljskega obrazovanja nego je sedanji. Takega recimo, da bi učitelj in učiteljica še prav posebej ob času izvedela, kaj v duhu in resnici pomenja njiju »izvenšolsko delo«. Ob Sprangerjevem vodilu bi to takole povedal: Ljudskošolski učitelj ali, kakor se on prelepo izraža, učitelj ljudstva, ne sme biti ne strokovnjaški specialist ne univerzalni kramar ne enciklopedičen vseznalec, temveč bodi — nosilec (jaz bi rekel: dajalec) kulture ali, kar je isto: nosilec obrazbe, v mestu in na vasi. Zahtevku po »izvenšolskem« delu pa bo najbolj ustrezal, ako bo sam tako izoblikovan, da se mu prizadevanje za obrazbo ljudstva ne bo omejevalo le na ljudsko šolo, ampak bo, če treba, segalo tudi v nadaljevalno in pa še, čujte, v resnično ljudsko visoko šolo, reči hočem, kakor jo je Grundtvig zamislil in uresničeno podaril danskemu kmetu. (Gl. K. Ozvald, Kulturna pedagogika. Str. 237 ali pa Fr. Erjavec, O izobrazbi kmečke mladine. 1939. Str. 16.)

Končujem z modrimi, iz globine zajetimi besedami, ki sta jih Dolgan in Vranc zapisala v Predgovoru svojega na veliko zasnovanega »Podrobnega učnega načrta za ljudske šole«, češ: »Učiteljeva pedagoška in didaktična kultura je važnejša kakor učni načrt«. Isto uči angleška modrost z izrekom: »Men, not measures!« Po naše: ljudi nam je treba, ne pravilnikov!

Spričevalo

Pomnite, da je dobro izvršeno delo najboljšo spričevalo, ki ga je mogoče doseči.

O. S. Marden.

Jenski načrt

Načrtno delo

(Dalje.)

Vodja šole ali skupine mora torej šolsko ali skupinsko življenje zares voditi. To se pravi: ne sme puščati, da »gre kamor hoče«, ampak mora vse premišljeno tako urediti, da doseže kar največ uspeha.

Tudi v Jeni so hoteli spočetka pustiti učencem vso svobodo. Toda že prva skupina si je sama ustvarila nekak deloven načrt, pod vodstvom učitelja seveda. Sicer pa itak govore mnogi znani razlogi za to, da mora vsako šolsko življenje imeti kak trdnejši okvir.

Posamezne skupine se morajo sporazumeti, kdaj bo ta in kdaj bo ona uporabljala skupen prostor (delavnico, dvorano, vrt, dvorišče...). Tudi v isti skupini ne morejo vsi učenci istočasno uporabljati iste skupne ali šolske reči (kak atlas, enciklopedija...), temveč se morajo nekako razvrstiti. Nekatere stvari mora vršiti istočasno vsa skupina ali vsaj več članov (telovadba, petje, igre...). Uvesti je treba učence v tehniko kakšnega dela, preden lahko samostojno začno z njim. To ali ono je treba temeljito predelati ali navaditi, sicer ni mogoče dalje. Za nekatere dejavnosti je treba šolsko sobo posebej urediti, kar je lažje napraviti med odmorom kakor pa med delom.

Takih razlogov je še več. Po svoje jih je naštel K. Zeidler v knjigi: »Die Wiederentdeckung der Grenze« (1924). Tudi drugi šolniki prihajajo do podobnih zaključkov. Neka organizacija šolskega dela je potrebna.

V Jeni so to organizacijo izvedli po svoje. Določili so učne in druge oblike šolskega življenja, zbrali so učivo in ga razvrstili skozi delovni teden. Zlasti pa so skušali uvaževati, da pedagoško življenje pozna poleg samega uka še druge oblike izobraževanja.

Praoblake izobraževanja

V živi človeški skupnosti delujejo najmočnejše vzgojne sile in tukaj jih naj išče tudi šola. Pristno življenje pa si je tudi že ustvarilo temeljne oblike izobraževalnega dela. Te je v posebni knjigi opisal in ocenil Ph. Hördt (Grundformen volkhafter Bildung. 1933²), ki je dobil mnogo pobude za to svoje delo, ko je obiskal jensko vseučiliško šolo. Petersen te oblike našteva v sledečem redu: razgovor (pomenek), igra, delo, svečanost.

Razgovor ali pomenek je prva oblika pridobivanja izobrazbe. Pomislimo na mnoge pomenke, ki se vršijo med materjo in detetom. Petersen opozarja na to, da se otrok pogovarja z materjo in drugimi člani rodbine, še preden premore glavne spretnosti (pač skupne) igre.

Igra stoji v središču pedagoškega zanimanja po delih K. Grossa, Fr. Fröbela, O. Decrolyja in drugih. Njen pedagoški ali izobraževalni pomen se vobče priznava.

Delo je prav tako važna oblika izobraževanja. To so uvideli in naglašali zlasti ideologi pedagoškega gibanja, ki je znano kot boj za delovno šolo. Vendar pa so ti včasih pretiravali in gledali v delu edino temeljno obliko izobraževanja.

Svečanost je v naši običajni pedagogiki še vedno najmanj priznana temeljna oblika izobraževanja, često pa igra v praksi prav važno vlogo pri preprostih in pri kulturnejših ljudstvih. Pedagoški pomen svečanosti pa močno naglašava nova vzgojna veda (Erziehungswissenschaft), ki hoče razširiti temelje pedagoškega znanstvenega dela.

Poleg teh štirih pa omenja Petersen še tako imenovane drugotne oblike izobraževanja. Te da ne temeljijo le na osnovnih silah človeka, nego obenem že na sposobnostih, ki si jih je v dotedanjem izobraževanju razvil. Sem spada n. pr. branje, igranje gledaliških iger, izvajanje glasbenih točk itd.

Stare šole so gojile največ prvo temeljno obliko izobraževanja, razgovor, pa še tega ne v prvotni obliki, temveč bolj kot predavanje, ki mu je sledil običajno strogo vezan pogovor. (Kaj je Marija Terezija komaj? Komaj je Marija Terezija zasedla prestol, že so se na vseh straneh dvignili njeni nasprotniki. — Ali kaj podobnega.) Iz tega se je razvila ona didaktična in metodična oblika učenja, ki je pravo šolsko življenje celo dušila.

Pomen dela za izobrazbo je sicer že naglašal med drugimi tudi Fr. W. Dörpfeld (ki ga Petersen mnogo navaja), prav za prav pa ga je v šole uvedla in često zelo pretirano — na račun ostalih oblik — naglašala najnovejša doba, ki je tudi igri dovolila zakonit vstop v šolo.

Najbolj zanemarjena je ostala vse do zadnjega svečanost. Šole so poznale le uradno uprizorjene slavnosti, ki so tako tudi spadale v okvir »učiteljske šole« (Lehrerschule), niso pa mogle pokazati svojega polnega izobraževalnega pomena. (Dalje.)

Anton Bratkovič

S križem, s Kristusovo resnico in molitvijo v šole

Tak je bil naslov članka v »Slovincu« od 22. decembra 1938. To je proglaš, ki so ga češki kulturni delavci naslovili na učiteljstvo. Tako žele katoliški kulturni delavci, da se povrne v šole zopet Bog.

Pri nas, hvala Boгу, še sicer križ ni bil izločen iz naših šol in se tudi opravlja molitev pred in po pouku. Vendar bi bil imenovani članek skoraj potreben tudi za naše razmere na Slovenskem. Ne zadostuje le pritrjen križ na šolski steni in običajna molitev pred in po pouku, ampak vse delo v šoli, in kar je z njim v zvezi izven šole, bi moralo biti prežeto z Njim, ki je življenje. Prav tako tudi verski pouk od strani kateheta v okviru predpisanih ur še ne more zadostiti temu, kar Bog zahteva

od nas. Učenec se sicer nauči raznih molitev doma in v šoli ter tudi verskih resnic iz katekizma in zgodb svetega pisma. (Na marsikateri šoli nimajo vsi učenci zgodb svetega pisma.) Vendar je vse to premalo, čeprav je katehet še tako vesten in dober metodik. Katehet je skoraj brez moči v ljudski šoli, ker je njegovo delovanje v šoli omejeno le na pičlo število predpisanih mu ur. Domača verska vzgoja tudi ne more v splošnem nuditi otroku globoko v srce vkoreninjene vere, ker domača vzgoja pripomore v mnogih primerih le do navade in sicer največ pri izpolnjevanju verskih dolžnosti. Življenje nas uči, da človek z lahkoto zaide na stranpota, čeprav izhaja iz dobre krščanske družine, ki ni bila versko mlačna. Slaba okolica, slaba tovarišija, knjige, kino itd. večkrat odločilno vplivajo na nepokvarjenega človeka, ako ni prešla vera »v meso in kri«.

Profesor dr. Demšar je na zadnjem Slomškovem zborovanju v Ljubljani omenil, da učitelj, ki nastopa kot katoličan, pokaže učencem življenjskost verskega-cerkvenega in pomaža katehetu iz njegove osamljenosti. — Tako je nujno potrebno, da učiteljstvo spontano upošteva v vsem svojem šolskem delu verouk v oni meri kakor ostale panoge pouka, ki jih skuša koncentrirati. Tako more učitelj vplesti verski pouk tudi v ostale predmete. Marsikje čitamo nove ideje na pedagoško-didaktičnem polju, a o verskih resnicah čestokrat ni niti govora.

Nihče ne bo zanikal neizpodbitnega dejstva, da je bil Jezus Kristus največji pedagog! — Le poglejmo tozadevno v zgodovino pedagogike!

Ako bo učitelj pameten in seznanjal svoje učence s Kristusom, mu bodo učenci prav hvaležni s svojo marljivostjo in z iskrenim zaupanjem. Tako bo imel tudi veroučitelj mnogo olajšanega dela v šoli in otroci bodo sledili z veliko ljubeznijo in s čustvom do božjega Zveličarja raznim delom službe božje, ker so si s pravim pojmovanjem pridobili čustvo, ki je vendar namen vsega šolskega delovanja. Otrok naj se vedno zaveda, da je zemlja pripravnica za boljše življenje onstran groba.

Verouk vpletemo izredno lahko v zgodovinskem in tudi zemljepisnem pouku. Ako smo n. pr. obravnavali Apeninski polotok in Italijo, omenimo papežev državo, preganjanje kristjanov za časa krutih rimskih cesarjev, srčnost kristjanov, smrt sv. Petra, »Kam greš, Gospod...« itd. Na naših slovenskih hribih je mnogo cerkva, ki nam nudijo dovolj gradiva. Celo s poznavanjem prirode moremo zaiti analogno na verski nauk. Ako smo n. pr. obravnavali veter, se bomo spomnili na »Vihar na morju«. Po obravnavi češnje moremo spomniti učence na zgodbico, ko sta Kristus in sv. Peter kupila češnje, ker sta prej prodala podkev, ki jo Peter ni hotel pobrati. Podobnih zgodbic najdemo mnogo ter jih skušajmo v primernem trenutku zvezati z ostalim poukom. Pri sestavi učnega načrta naj misli učitelj tudi na to, da bo navedel tudi snov iz verouka.

Ne moremo si misliti dobre ljudske šole, ako učiteljstvo in katehet ne delujeta skupno po istih načelih.

Narodna kultura

Prof. Ema Deisinger

Psiha slovenskega naroda

(Nadaljevanje.)

Z industrijo si je opomogel Kranj, obrtno in letoviščarsko uspeva Radovljica, kar najbolj pa procvita Bled s privlačno točko Blejskega jezera, celo okoliške vasi žive od hotelskega Bleda; mleko, sir, sadeže itd. prodajajo okoliški kmetje na Bled. Mojstrana in Kranjska gora živita od tujkega prometa in smuškega zimskega športa, medtem ko se Jesenice razvijajo v industrijskem pravcu. Tako se opirajo Gorenjci na realistične življenjske možnosti. Ker žive na tako lirično lepem alpskem ozemlju, jim je priroda sama v njihovem trdem življenjskem boju ponudila roko v pomoč. Čim bolj se namreč civilizatorično razvijajo prestolna mesta ter ropot strojev, avtomobilov, motorjev itd. meščanom uničuje živce, poleti pa jih mori še neznosna vročina in prah, tem bolj postaja naša Gorenjska letoviščarsko središče, okoli katerega se zbira duševno in telesno utrujena mestna gospoda iz tu- in inozemstva, išoč v svežem naračju njenih gorskih krajev okrepčila in oddiha.

Duh pridobitnosti in težnja po gospodarski neodvisnosti žene sicer kmečko mladino z rodne grude v tovarne in druge poklice, toda sprijazniti se je treba s socialno problematiko sedanjega časa. Gorenjska, ki je razdeljena na majhne kmetije, kmetijice, se drži starega načela: eden od otrok prevzame grunt (običajno najstarejši sin), starši si izgovore kôti in preživitek, ostala deca pa dobi nekaj malega izplačanega iz grunta kot doto in mora po svetu. Pred svetovno vojno so se močno selili v Ameriko, danes pa si iščejo zaposlenosti v vsakovrstnih službah v domovini. Dota običajno ni velika, ker bi sicer to pomenilo preveliko obremenitev za prevzemnika posestva in bi mu dolgovi požrli dom. Brez dvoma gorenjski kmet silno ljubi zemljo, a na njej živeti pa more ena sama družina, bratje in sestre, ki bi živeli kot neporočeni strici in tete na kmetiji, bi pomenili pretežko breme prevzemniku, saj komaj sin-prevzemnik svojim lastnim staršem more v redu dajati izgovorjeni in pri notarju zapisani preživitek. Tožbe za preživitek so na dnevnem redu. To je najbolj skeleča rana v našem socialno-kmečkem življenju. Zato gorenjski kmet le nerad »dá posestvo čez«, to se pravi, izroči sinu, dasi je sin morda v najboljših moških letih in je čas, da bi se oženil in se osamosvojil. Do zadnjega hoče držati svojo zemljo in gospodovati na svojem, ravnajoč se po pregovoru: »Ti meni luč, jaz tebi ključ.«

Zadrževane vitalne sile kmečkega prebivalstva so se danes sprostile v pridobitnem boju, s katerimi silami se je vrgla zlasti mlajša generacija v boj za bodočnost. Nov val gospodarskega podviga gre za tem, ustvariti iz Gorenjske pravcato slovensko Švico, kajti krasni pejzaži s temnozele-nimi dolinami in jasnoplavimi gorami privabljajo trume izletnikov, božja pot Brezje pa postaja po številnih množicah romarjev naš slovenski

Lurd — skratka naša Gorenjska dobiva čedalje bolj novo podobo tujsko prometne Švice.

Velikovredna volja po samostojnosti in neodvisnosti naših Gorenjcev, ki je hranila njihovo osebno zavest v najtrših časih zgodovinske preteklosti, jih žene tudi danes po poti potrpežljivosti in vztrajnosti ter jih oživlja v vsakdanjem boju za skopo odmerjeni kruh in jim pomaga pri ustvarjanju lepšega življenja.

Izročeni pozitivnim in negativnim komponentam svojega hribovitega kraja, časa in okolja Gorenjci niso »otroci sonca«; njihova duša ne izkazuje pozitivne tendence sončne vedrosti, ampak v danih trenutkih odmeva iz nje zagrenjenost in melanholija. Njihov življenjski ritem je težak, zato se njihove duše drži mrkosti, a to psihično stanje pa najde iracionalno odrešitev v religiji. Vera jim je svetinja ter njihovemu življenju dejansko tako potrebna in nenadomestljiva kot vsakdanji kruh. Ona jim do globokih korenin osvetljuje njihovo življenjsko pot in jih podpira v življenju in delovanju. Iz njihove duše veje versko transfigurirana vdanost z upanjem v boljšo prihodnost.

V svojem doživetju je Gorenjec subtilen, k vsem družbenim in političnim krajevnim dogodkom in pojavom zavzema svoje osebno stališče. Gorenjec je tako spojen in prelit z obdajajočo ga, trdo alpsko naravo, da je udeležen z vso svojo dušo na vnanjih dogajanjih in krajevnih dogodkih, ki mu tudi narekuje subjektivno sodbo nad dogodki in ljudmi. V njem se vedno znova oglašajo stvariteljski procesi, utelešati spoznane življenjske resnice in se boriti zanje, kritizira pa novotarije, ki jih ne more spraviti v sklad s svojim življenjskim območjem. Iz osebne zavesti po uveljavljanju nasproti sovražnim silam nastopa odklanjajoče proti raznim modnim tokovom, kar mu donaša blesket in zajedno očitek kmečke konservativnosti.

Podolgovati obraz gorenjskega starca in starke je na drobno posut z gubami in brazdami, kakor bi enega samega takega človeka klesala stoletja. Oni so živ časopis življenjskega boja, preteklih dogodkov, trpljenja ter tradicijskega občutja.

Gorenjske vasi so raztresene, hiše in kočice oddaljene v vasi ena od druge, zaradi česar sociološki stil gorenjske vasi ni ubran na zajedniško skupnost; vsak prebivalec se mora sam zase z vso svojo življenjsko dinamiko prebiti skozi vrtinec materialnih težav in neprilik, ki stopajo pred kmeta zlasti v zimskih mesecih. Lahko bi zaradi tega rekli, da so ravno Gorenjci poglobili v sebi nagnjenje k individualnosti kot posledico pokrajinskih in geopolitičnih činiteljev. Zavest socialnega občestva, ki naj bi jih spajala z vsemi Slovenci, tako z brati in sestrami onkraj Karavank in onkraj Soče, se še ni prebila na dan, kajti v njih samih in v vsakem posamezniku živi preveč neposredno problem, kako se z neizprosno žilavostjo in upornostjo prebiti do življenjskega standarda in kako kljubovati bedi, z drugo besedo, vsak zase ima s seboj toliko posla, da se dejansko ne more ukvarjati s socialno in nacionalno usodo Slovencev v tujini. To nagnjenje k individualnosti in sebičnosti pa ne smemo preveč poudarjati in pretiravati, kajti gorska okolica sama jim brani, priključiti se širši življenjski

socialnosti, navezanost na same sebe pa jih dela zakrknjene in sebične, naгон samoohrane pa jim v trdi resničnosti življenja narekuje, da se odločajo mnogokdaj za konkretne osebne koristi, kar pa, kot rečeno, ni čudno, saj na ramenih vsakega posameznika sloni vsa teža življenja.

Iz individualizma se je porodila tudi bahavost, značilna za naše Gorenjce. Pred svojega soseda ne stopa Gorenjec kot сосед-tovariš, ampak ga meri z rivalskim očesom, ocenjujoč višino in rast njegovega premoženja.

Čeprav je po naravi skromen, vendar ga žene individualizem v bahavost. Bolj realistično usmerjen tekmovalno stremi, da se dvigne »navzgor«, nad svojega soseda. Spori za mejo in zemljo so v kraju zelo pogosti, vitalne potrebe za obstoj so jim udušile solidarnost. Ta negativna socialna oznaka je simptomatična za nas Slovence. S konservativno pasivno vztrajnostjo in žilavostjo se upirajo na svojem majhnem koščku zemlje revščini, navezani nanjo z vsem svojim temperamentom. Gorenjski kmet prodaja žito, krompir, mleko, prašiče, jajca, perutnino, teleta, sadeže, da kupi obleko, obutev in druge življenjske potrebščine sebi in svojim, sam pa otepa močnik, kašo, ajdove žgance, zelje, fižol in repo, lečo in druga cenejša živila. V tej realnosti se ne smemo čuditi, da so Gorenjci več ali manj trdo strojeni. Čeprav žive v romantični lepoti svoje zemlje, vendar nimajo v sebi tiste nežnosti v občevanju, tiste miline v vedenju in ljubkosti, uglašenosti ter svetskosti, kot jo imajo n. pr. prebivalci francoske in lombardske nižine. Gorenjec je bolj odljuden kot prikupen, bolj robot kot prijazen, bolj brezobziren in surov kot takten in galanten, a njegova osebnost je kot neizbrušen kristal, trdna, močna, čista in odkrita. Ni maščevalen in zavraten, ne hinavski in zahrbtn. Čeprav je pahnjen v borbo za gospodarske eksistencialne vrednote, vendar ga njegova religioznost usmerja v etične vrednote, medtem ko estetične vrednote svoje zemlje pripušča v uživanje tujcem in letoviščarjem. V vsebini ljudskega življenja Gorenjcev ne utripa radost in življenjska slá, v njihovi robotosti in ujedljivosti udarja notranji ritem čustvenosti, ki ne mara cmeravosti.

Na Gorenjcih nas presune njihov posebni način ponosa, da se n. pr. branijo sprejeti na kakem obisku ponudeno jed, ampak se puste k temu siliti; isto je z darili in podobno. Silno nerad Gorenjec česa prosi; tedaj mu gredo besede težko z jezika. Prosi jim je zares težko, ker imajo silno razvito osebno častičutje. V osebnih stvareh se le neradi obračajo do kakega svojega sokrajana, se težko socializirajo in se podreajo interesom skupnosti. V njihovi duši je nezlomljiv odpor, v njej so zdrave moralne čisto biti pripravljene na hlapčevske geste. V kakih osebnih malenkostih so silno zamerljivi. V majhnih življenjskih situacijah se najbolj preizkuša človeški značaj — in prav v drobnih življenjskih situacijah znajo Gorenjci na čudovit način afirmirati svojo osebno zavest in si tako klešejo svoj značaj. V ponosnem častičutju se rajši česa sramežljivo odrečejo in se zatečejo k negaciji, nego bi se razgalili v svoji bedi in revščini, v svoji krivdi in slabosti ter se pokazali v neugodni luči, zaradi česar so si nakopali očitek trdovratnosti in trmoglavosti.

V odnošajih do svojih sosedov in sokrajanov ima njihovo osebno razpoloženje često za spremljevalko zavist, ki se v političnem, socialnem in kulturnem življenju Slovencev sploh odraža včasih v tragičnih tonih. Sicer pa ta pojav ni osamljen v življenju Slovencev, ampak leži vobče v človeški naravi in bolehajo na njem tudi drugi veliki narodi. (Dalje.)

V. Brumen

Obisk na Angleškem

5. Vrste šol in njihovi nazivi (Dalje.)

Preden v duhu obiščemo nekaj angleških šol, si v hitrici ogledjmo ves »sistem«! Ta pregled ne bo posebno lahak, kakor je prav umljivo iz vsega, kar smo o Angležih in o njihovih šolah že zvedeli. Angleži imajo namreč to dobro lastnost, da puščajo najprej dovolj priložnosti zasebni pobudi, ki se uveljavi, kolikor se more. Nato šele posega vmes javna oblast ter uredi in dopolni, kar je še potrebno, nikakor pa ne zatira in ne kvari tega, kar je nastalo pred njo in brez nje.

Ko sem se marsičemu čudil, so me Angleži sami opozarjali na vprašanje njihovih bolnišnic. Tudi te so na Angleškem še vedno zasebne ustanove, ki se vzdržujejo z darili in volili, vodijo jih pa posebni upravni odbori. Javna oblast jih podpira gmotno in moralno, kadar je treba, snuje pa ali bo snovala lastne zavode le, kadar in kjer privatni ne bodo zadostovali potrebam.

Morda bi mogli angleško državniško modrost ponazoriti! Ne vem, kako so nastali angleški (londonski) parki in se tudi ne mislim spuščati v njihovo zgodovino. Toda na človeka delajo čisto drugačen vtis ko pa parki drugod. Kak park tako imenovanega francoskega tipa nastane najlepše tako, da se nabavi kos zemlje, se po možnosti zaokroži in izravna, da je kak pravilen geometrijski lik, nato se poseka vse drevje in grmovje, izmerijo se ravne ali »pravilno« zaokrožene poti, točno določijo in napravijo se nasadi in gredice itd., tako da v vseh ozirih vladajo geometrija, simetrija in druge take »kunšti«.

Ko sem hodil po londonskem Hyde Parku, pa se mi je hotelo zdeti, da je nastal nekako takole: Bil je tam kos ozemlja, deloma gozd, deloma travnik, ki je postal odprt javnosti. Nasadov in gredic še ni bilo, niti poti in klopi ne. Vsakdo je hodil, koder je hotel, pa sedal in legal na tla, če je hotel in kjer je hotel. Polagoma so nastale poti, kakor nastajajo po naših gozdovih in travnikih, koder hodijo ljudje. Ta ali oni si je prinesel stol, da je sedel na njem. Vsi tega niso mogli. Tudi poti so kdaj postale blatne. Pa jih je kak odbor ali kaka oblast dala urediti in posuti, tudi klopi in stole je postavila ob njih. Na tem ali onem mestu je hotela malo »popraviti« naravo z izsekavanjem ali s kakim nasadom. Ljudje so največ hodili po urejenih poteh ter posedali po novih klopeh, nikdo pa ni bil prisiljen k temu. Še danes lahko hodiš po Hyde Parku, koder ti je drago (razen po redkih nasadih in gredicah), lahko prinašaš svoj stol ali polegaš

po travi, če ti je tako bolj všeč. Le ob vhodih so poti določene, ker bi množice obiskovalcev sicer uničile vse zelenje in napravile blato. Kakor hitro pa se množica razprši, ni nobenih plotov in ovir več.

Prav tako je z angleškim šolstvom. Naše šolstvo je bolj podobno »francoskemu« parku. Mi hočemo najprej jasno zamisel in načrt, točno določene oblike in meje. Vse se mora podrediti osrednji zamisli, nobenih posebnosti ne trpimo in ne pustimo. Zato so nam privatne šole le napoti, dočim bi mogle in morale biti najdražecenejša pobuda za izpopolnjevanje. Krajevne posebnosti so nam nevšečne, dasi bi pravilno morali izhajati iz njih. Najprej bi najraje pomandrili vse, kar je samoraslega, da bi mogli kaj čisto enotnega in izdelanega ustvariti. Centralizem, unifikacija, monopolizacija in podobno so cvetke takega sistema. Toda narava in duh se ne dasta siliti, zlasti slednji ne.

Angleži so pametnejši! Oni še danes puščajo vso prostost zasebni pobudi, ki je seveda tukaj starejša od javne. Do l. 1870. javnega šolstva vobče bilo ni. Tedaj šele so ustanovili šolske odbore, ki niso imeli nič skupnega z upravno organizacijo države, a ki so smeli ustanavljati javne ljudske šole tam, kjer zasebna podjetnost potrebam ni zadoščala. Šele l. 1902. so to oblast prenesli na upravne edinice ter večjim med njimi dali pravico, da so smele podpirati tudi zasebne srednje in podobne šole ter celo ustanavljati lastne, kjer je še bila potreba. Tako je poleg starejšega *p r i v a t n e g a* nastalo novejšo *j a v n o* ali državno šolstvo (ki ga pa ne vodi neposredno osrednja državna oblast) ter je dandanes dejansko ne le smotrneje urejeno, nego tudi močnejše (številnejše) od zasebnega. Začnimo torej z njim!

Angleži sami najčešče delijo svoje javne šole v *z a č e t n o* in *v i š j e* šolstvo (Elementary and Higher Education). V prvo skupino štejejo v glavnem to, kar bi mi imenovali ljudsko in nadaljevalno šolstvo, v drugo pa to, kar so nam srednje, strokovne in vsaj delovne šole. Začetno šolstvo delijo nadalje v *p r v o t n o* in *p o z n e j š e* (Primary and Post-primary) šolstvo ter štejejo k prvemu ljudske šole, ki jih obiskujejo otroci do 11. leta starosti, k poznejšim šolam pa prištevajo vse one ustanove, ki jih deloma obvezno, deloma neobvezno obiskujejo starejši učenci, če niso odšli v višje šole.

Med začetne šole spadajo *o t r o š k i v r t e c* (Nursery School) za otroke od treh do petih let, *o t r o š k a š o l a* (Infant Sch.) od petega do sedmega leta in *o s n o v n a š o l a* (Junior Sch.) za sedem- do enajstletne. *V i š j e l j u d s k e š o l e* (Senior Sch.) za 11- do 15 letne, *n a d a l j e v a l n e š o l e* (Continuative Sch.) in razni *v e č e r n i t e č a j i* itd. (Evening Courses...) in včasih neke vrste *m e š č a n s k e š o l e* (Central, Modern School) štejejo k poznejšemu šolstvu.

K višjemu šolstvu spadajo v prvi vrsti *s r e d n j e š o l e* (Secondary School) za učence med 11. in 16. letom s svojimi *š e s t i m i r a z r e d i* (Sixth Form) za 16- do 18-letne. Mogli bi tudi semkaj šteti angleške meščanske šole in pa raznih vrst *s t r o k o v n e* in podobne šole (Technical Ed.). V srednjem šolstvu se pravkar obetajo neke reforme.

Privatno šolstvo je veliko pestrejšje in manj pregledno. Najprej spada semkaj mnogo starih ustanovnih šol (Endowed Sch.), ki žive iz lastnega premoženja, jih upravljajo lastni upravni odbori, so največ srednje šole klasičnega tipa (Grammar Sch.) ter prav za prav le pol privatne ustanove. (Dalje.)

A. Kopriva

Donesek k slovenski pedagoški kroniki za leto 1938

(Konec.)

Žerjavova knjiga je prinesla mnogo svežosti v zgodovinski pouk, ki poleg jezika tvori tudi po odredbah šolskih oblasti osredje vsega pouka. Knjiga je v mnogočem samonikel in izredno praktičen priročnik, ki ima posebno to dobro, da poudarja prednost in izhodišče domače slovenske zgodovine, iz katere navaja mnogo učnih slik. Knjiga upošteva pri izbiri snovi tudi duševno zmogljivost otrok za posamezne učne stopnje s posrečeno preglednico o karakteristiki in interesih otrok na posameznih razvojnih stopnjah. Poleg tega ima tudi druge poučne in nazorne črteže in preglednice. Posebna odlika knjige je ta, da navaja izčrpno naše domače zgodovinske, znanstvene in leposlovne spise ter naše in inozemske pomožne zgodovinske priročnike ter teoretična in metodična dela. Dopolniti bi še mogel podatke z navedbo nekaterih zelo posrečenih in nazorno pisanih zgodovinskih slik iz naših časnikov in revij. Pisec bi lahko navedel poleg »Zahtev nemških kmetov leta 1525« tudi one slovenskih puntarjev iz leta 1572, ki so nam bliže in občudovanja vrednejše, čeprav je bil to le njihov politični osnutek.

Dr. France Veber je izdal knjigo »Nacionalizem in krščanstvo« z mottom »Jezus, ne Cezar« (T. G. Masaryk). Knjiga obsega 14 pisem z obširnimi opombami. Krasno delo je sicer prvenstveno psihološko-filozofskega značaja, toda je v bistvu močno sodobno vzgojno ter kaže v jedru veliko sorodnost s tozadevnim pedagoško-filozofskim nazorom F. M. Foersterja.

Od pomembnih del vzgojno-ukoslovne vsebine je omeniti še brošurico Dragotina Cvetka »Problemi občega muzikalnega vzgojevanja«, ki je le skiscerpt piščeve disertacije. Celotno delo, ki bo gotovo dragoceno, pa je obetano za leto 1939.

Kot prvo slovensko delo o vrednotoslovju, ki postaja zelo pomembna pomožna znanost vzgojeslovja, je omeniti Jože Schöndorferjevo inavg. disertacijo »Sv. Pavel v luči modernega vrednotoslovja«, ki je, žal, samo tretji del in konec celotne razprave. Izšla je pri Cirilovi tiskarni v Mariboru.

Vzgoji proti alkoholu je posvečena 84 strani obsegajoča brošura »Lige proti alkoholizmu« v Ljubljani s petimi razpravami, kakor »Alkoholizem in šola«, »Sredstva za protialkoholno delo v šoli in družini« i. dr.

Ob koncu tega poročila o pedagoški književnosti bi bilo omeniti, da bi bilo neobhodno potrebno, da si vsaj naše krajevne učiteljske knjižnice nabavijo v prvi vrsti domača, slovenska in jugoslovanska dela, spadajoča v področje šolske stroke.

Ako naša slovenska šola ne bo podprla slovenske kulture, kdo jo potem naj podpre? Naše knjižnice bi bile potrebne že vendar enkrat temeljite remedure. Zdi se mi prav, da poudarimo to tudi v tej kroniki. Od ljudi zahtevajo čim nazornejši in čim zanimivejši pouk, med tem ko večina naših vaških učiteljskih knjižnic nima niti ene izčrpnije sodobne knjige, iz katere naj bi učitelj dopolnjeval svoje znanje, se snovno in metodično obogatil ter opestril in izpolnil svoje priprave oziroma poučevanje.

Dasi je bila pedagoška književnost v letu 1938 manj bogata, pa je bilo ostalo vzgojeslovno gibanje živahnije. Bili so to mnogi vzgojni večeri in tedni za starše, ki so jih prirejale šole, podružnice Slomškove družbe, Pedagoško društvo, 'Pedagoška centrala', 'Krščanska šola' ter 'Sola in dom' po vsej Sloveniji. 'Žensko društvo' v Mariboru je priredilo celo zelo uspešen materinski tečaj. Vse take prireditve so bile vselej izredno dobro obiskane, kar je zelo razveseljiv znak vedno večje pedagoške dozorelosti staršev in pravilne usmerjenosti v delovanju omenjenih društev, ki se v polni meri zavedajo svojega vzgojnega poslanstva med najširšimi plastmi naroda.

Zasluzila bi, da bi tudi prosvetna oblast njihove napore ne le priznala, ampak po možnosti čim bolj moralno in gmotno podprla. Kakor je namreč dobro vzgojena mladina nada naše vedno boljše bodočnosti, tako so le pravilno vzgojeni vzgojitelji garancija, da bo ta »up in nada« v zdravem duhu doraščala in dorasla.

Pedagoško društvo v Ljubljani je poleg tega priredilo za učiteljstvo svoj II. počitniški pedagoški tečaj od 22.—27. VIII. 1938, združen dne 25. VIII. s sestankom slovenskih pedagoških delavcev. Predavanja so bila o vseh perečih sodobnih vprašanih šolstva in vzgojstva. Udeležba tečaja — nad 300 poslušalcev — je bila častna za slovensko učiteljstvo.

Dasi bolj internege značaja, je vendarle pomemben dogodek v slovenskem pedagoškem življenju dne 16. I. 1938 v Celju se vršič sestanek odborov dveh najmočnejših slovenskih pedagoških organizacij: mariborske Pedagoške centrale in ljubljanskega Pedagoškega društva, kateri združujeta večino slovenskih pedagogov in šolnikov teoretikov in praktikov raznih struj in svetovnih nazorov v svrhu medsebojnega složnega dela na področju pedagoške znanosti in sodobne učne prakse.

Učiteljstvo, zbrano okoli Slomškove družbe, je postavljalo na dnevne rede svojih zborovanj in sestankov največ zelo pereča vprašanja iz področja svoje stroke in pedagogike. Ravno tako tudi ono na okrajnih zborih učiteljskih društev JUU.

Učiteljski pokret je imel svoj lastni sestanek v Mariboru in tečaj v Ljubljani.

Na »Razstavi slovenske knjige 1918—1938« od 2.—12. X. 1938 so imele pedagoške knjige svoj poseben oddelek, ravno tako tudi na kulturni razstavi »Maribor 1918—1938« od 6.—15. VIII. 1938, kjer je imela Pedagoška centrala svoj lepo urejen razstaveni prostor.

Skoraj vse slovenske pedagoške, socialne, zdravstvene in slične ustanove in odseki, ki imajo opravka z zaščito mladine, pa so bile soudeležene na impozantni mednarodni mladinsko zaščitni razstavi v Beogradu ob priliki od 2. do 7. X. 1938 tam se vršičega II. balkanskega kongresa Unije za zaščito dece. Slovensko razstavo je organizirala njena zelo agilna ljubljanska sekcija.

Ako še omenimo, da deluje v Ljubljani prav uspešno edina slovenska oblastno priznana »Poizkusna oz. ogledna šola«, smo v glavnem prikazali, kolikor je bilo možno, točen prerez vzgojeslovno književnega delovanja v ožjem pomenu kot skromen donesek k dogradnji zgodovine slovenske pedagogike, kar je stvar pedagogov znanstvenikov.

Ob koncu samo ena misel: Človek bi sodil, da bo dovedlo toliko zanimanje za vzgojna vprašanja med izobraženci, kakor med preprostim ljudstvom, posebno v javnem življenju, do vidnejših uspehov. Marsikdo bo seveda pripisoval vso krivdo poklicnim vzgojiteljem ali celo sodobni šoli. Dr. Demšar pa je v svojem predavanju na božičnem zborovanju Slomškove družbe pravilno konstatiral: »Politika ruši to, kar vzgojitelji z velikim trudom gradijo.«

Kulturna slika prekmurske vasi

(V spomin na 20 letnico vstopa Prekmurja v slovensko zajednico.)

(Dalje.)

Grof Csáky Janez (II.) je Lipovce prodal Gyiki Konstantinu Emanuelu. Njegovi predniki so bili iz Albanije doma. Od tam so se preselili na Romunsko, kjer so postali gospodarji Moldavije in Vlahije kot vazali turškega sultana. Iz političnih vzrokov so bili pozneje primorani iz Romunije pobežniti in so se naselili na Ogrskem. — Zet Gyika E. Konstantina, baron Sina Simon, tajni svetnik in grški poslanik na dunajskem dvoru, je odkupil vas. Za njegovega časa 1868. so bila kmečka posestva ločena od veleposestniških in s tem so postali kmetje svobodni tudi gospodarsko.

Vas je izredno mnogo trpela od roparskih pohodov Turkov, ki so skoraj celo stoletje nadležovali njene prebivalce. Listina iz leta 1700. nam poroča, da jo je sovražnik požgal in popolnoma razdejal; ljudje so se pa razkropili. Na turško nadlogo nas spominjajo še danes lokalni zemljiški nazivi: »Tabor«, »Müzge« in »Krvave müzge«. V tej turški dobi je vas pripadala pod oblast turškega age v Veliki Kaniži.

Po odgonu Turkov (1690) je morala vas prestati nove pretresljaje. Kruci so se zagnali na njeno ozemlje, katero so izdatno izropali. Tudi cesarska vojska, ki je operirala proti Krucem, je povzročila kmetom mnogo gorja. Po turških in kruških homatijah so nastopile različne epidemije, ki so zahtevale mnoge žrtve iz vrst vaščanov.

V dosedanjih pismenih dokumentih je ohranjeno ime moje vasi v darilni listini iz leta 1648. kot sestavni del lendavskega vlastelinstva in v kupni pogodbi iz leta 1682. kot lastnina beltinskega veleposestnika. Leta 1703. je vas sestajala iz 76½ kmetij. Takoj po odhodu Turkov se je izvršila velika notranja kolonizacija kot posledica ugodnega socialnega položaja, ki ga je nudil takratni zemljiški gospod grof Széchényi svojemu kmetu.

Življenje prednikov mojih sovaščanov je potekalo pač tako, kakor življenje vseh drugih kmetov-tlačanov na svetu. Do polovice 17. stoletja so služili lendavskemu zemljiškemu gospodu, do druge polovice 19. stoletja pa beltinskemu graščaku.

Obveznosti kmeta-tlačana napram zemljiškemu gospodu sta bili: zemljiški davek in tlaka. Cerkevno desetino je pobiral graščak, ki je imel to dajatev v fevd. Za časa turške vlade je odpadla cerkvena desetina, uvedel pa se je davek od porte — 1 madžarski forint —, katerega so morali odšteti turškemu graščaku. Razen tega turškega davka se je uvedel še robot, ki se je opravljal pri utrjevanje trdnjave Vel. Kaniže. Ta robot je trajal povprečno 10 dni — na leto — za vsako kmetijo.

Kakor je bilo že prej omenjeno, so bila kmečka posestva leta 1868. ločena od veleposestniških, s tem so odpadle vse obveznosti; kmet-tlačan je postal samostojen in lastnik svoje zemlje.³

V srednjem veku sta vodili mimo vasi dve važni strateški cesti: na jugu »Katanska« (vojaška), na severu pa »Námet«. Prva je vodila v Doljno Lendavo oz. v Radgono; druga pa na sever na Ogrsko.

Leta 1848. je šlo mimo prebivalcev vasi brez večjega vznemirjenja.

Leta 1894. je bila ustanovljena enorazredna rimskokatoliška ljudska šola. Šola je dala sezidati, opremiti in vzdrževala jo je tudi rim. kat. verska občina.

³ O tej parcelizaciji še danes živi v ljudskem spominu prepričanje, da se je ista izvršila v škodo kmečkega ljudstva. Zato mora zemljomernik, ki je izvršil to delitev — po ljudski domišljiji — trpeti za svojo nečednost, da mora pozimi v največjem mrazu in snegu ponoči vedno in vedno znova meriti to zemljo.

Stroški zidanja so znašali 14.000 kron. Potrebno stavbišče je kupila politična občina Lipovci.

Redni pouk na šoli se je pričel meseca septembra 1895. V spomin tega dogodka so na šolskem dvorišču posadili lipo. Pred ustanovitvijo šole so otroci obiskovali farno šolo v Beltincih.

Leta 1906. je bila šola razširjena v dvorazrednico, istočasno se je uvedla madžarščina kot učni jezik, le verouk se je poučeval v prekmurščini. Do tega časa se je poučevalo na šoli deloma v madžarskem jeziku, deloma v materinščini.

Leta 1919. — za časa madžarskega komunizma — se je uvedla laična šola. Proti izročitvi šolske imovine komunističnim oblastem se je prebivalstvo uprlo in je bojkotiralo šolo.

Na šoli je službovalo — do ustanovitve Jugoslavije — šest madžarskih učiteljev: Čížek Karel (1895—1903), Rákosi Edmund (1903—1905), Felsingér Franc (1905—1906), Barcs Joža (1906—1907), Vida Štefan (1907—1919), Hanc Ana (1907—1919). Učitelja je izvolil šolski odbor (šolski stolec), potrdil pa škof. Nadzorstvo nad šolo so izvrševale cerkvene oblasti in država.

V cerkvenem oziru je vas pripadala najprej k turnški, od 1743. pa beltinski župniji.

Leta 1919. se je veliko število vaščanov udeležilo, kot dobrovoljci, okupacije Prekmurja. Pred zasedanjem so bili v stalnem stiku z jugoslovansko vojsko ter so pripravljali teren za priklonitev Prekmurja k Jugoslaviji.

Vas

Vas Lipovci leži nekako v sredini Prekmurske ravnine. Politično pripada k dolnjelendavskemu okraju in je sestavni del upravne občine Beltinci. Njena nadmorska višina znaša 186 m. Ima rahlo peščena tla — aluvialna in diluvialna rečna naplavina —, ki takoj občuti večje toplinske izpremembe, kar neugodno vpliva na vegetacijo. Množina letne padavine znaša 500—600 mm, ki pa navadno ni razdeljena po potrebah vegetacije. Najmanj padavine beleži mesec julij ter ne presega 20 mm. Zaradi tega često nastopa suša, ki uniči vsak up kmetovalca. Podnebje ima panonsko; vetrovi iz vseh smeri imajo dostop, kar največkrat kvarno vpliva na poljedelstvo.

Važno je ugotoviti pogoje, ki so odločali o namestitvi vasi. Ti faktorji so bili: dve prometni žili, ki sta vodili mimo vasi, plodno zemljišče in gospodarski interesi nekdanjih zemljiških gospodarjev. Naselitev se je izvršila na meji ozemlja, tako je ostalo plodno zemljišče kompaktno, nepretrgano, kar je velikega pomena za poljedelstvo. Jedro vasi se nahaja na severovzhodnem delu, odkoder se je razvila proti jugu.

Vas sameva nekaj sto metrov vstran od ceste Murska Sobota—Beltinci—Dolnja Lendava. Po vnanjem licu je tipična gručasta vas, brez vsakega sistema, z vijugastimi ulicami.

Hiše so zidane v ključu, s končno stranjo — z dvema okencema — na cesto obrnjene. Stanovanjske hiše se v pravem kotu drži gospodarsko poslopje: shramba, hlev in gumna. Stare hiše so navadno iz lesa in z rženo slamo debelo pokrite in ozke, toda lepo pobeljene. Nove hiše so največkrat iz trdega materiala, ohranijo si pa panonski značaj. Ob hiši se razprostira obširno dvorišče, na njem svinjak in »kukoršnjak«. Pred hišo se nahaja nekaj kvadratnih metrov velik ogruček (vrt), na katerem gojijo nekaj kuhinjskih rastlin in pa cvetlic. Za hišo je sadovnjak, kjer se šopiri za prekmursko vas tako značilna »oslica«. Vsa hiša s svojo neposredno okolico prav prijetno vpliva na oko. Okrog nje vlada najlepši red in čistoča.

Notranja razdelba hiše je kaj enostavna. Ena velika in mala soba, v sredini kuhinja, pred njo ozek in majhen hodnik. Ta razdelitev je ohranjena tudi pri novih hišah.

(Dalje.)

Seminar za film. Da moremo lepoto v celoti uživati, moramo biti za to vzgojeni. Zveza angleških profesorjev je sklenila, da s prihodnjo sezono začne s ciklusom filozofskih predavanj o umetnosti, katera predavanja bo spremljal film. Film mora biti v zvezi z umetnostjo, ako hočemo poživiti umetnost, ki je v krizi. — Filmska umetnostna predavanja pa ne bodo samo za šolsko mladino, ampak tudi za akademsko mladino ter v zvezi z umetnostnim seminarjem na univerzi. Ta seminar za film na angleških univerzah bo imel zatorej isto vrednost kakor n. pr. seminarji za filozofijo, književnost, slikarstvo in glasbo. E. D.

Dodatno ali »ekstra« šolsko leto. V Londonu je izšla šolska reforma, po kateri se otvori še eno šolsko leto ali tako imenovano »extra« leto za one, ki so končali obvezno šolsko izobrazbo. Tako je premaknjena obvezna šolska doba za eno leto, od 14. do 15. leta. V tem letu se morajo otroci, ki so končali obvezno ljudsko šolo, posvetiti raznim tečajem v šoli in pa narodnostni vedi, da se izoblikujejo v dobre državljanke. To »extra« šolsko leto naj pripravlja mladino tudi na praktično delo v življenjskih poklicih in daje osnovno znanje o raznih panogah pridobitnih poklicev. E. D.

Šolska reforma s humoristično metodo. Prosvetno ministrstvo v Boliviji je vpeljalo za pouk novo metodo, in sicer humoristično. Tudi je to ministrstvo odobrilo nove učne knjige, katerih učna snov je zabeljena z veselimi humorjem. Za to metodo so se odločili psihologi, zdravniki in pedagogi; zlasti zdravniki so z največjo vnemo zagovarjali to metodo, tako da prosvetni oblasti v Boliviji ni preostalo drugega ko odobriti nove učne knjige s to metodo.

Celo v matematičnem učbeniku so suhoparne matematične formule zabeljene z ocvirki humorja. »Ilustrirani vici« v matematični knjigi imajo namen, mladini olajšati učenje in buditi v njej tudi ob suhoparnih formulah veselost. S to metodo so modernizirali zlasti pouk tujih jezikov, tako da iz šolske sobe doni veseli smeh, v katerem utone neprijetnost

kake glagolske spregatve. — Ta metoda ima to prednost, da si otroci hitreje in lažje zapomnijo dano učno snov. E. D.

Šola za genije. V New Yorku se je ustanovila že pred nekaj leti šola za genije. Učenci, dečki in deklice, se morajo podvreči težki inteligenčni preizkušnji. Izmed 10.000 nadarjenih odberejo one, ki imajo nadpovprečni inteligenčni kvocijent. Otroci, ki so sicer stari med 8—15 leti in imajo inteligenčni kvocijent najmanj 130 (že intelig. kvocijent 100 velja kot kvocijent za visoko nadarjene), pridejo v to šolo za genije. Dva otroka, en deček in ena deklica v tej šoli, imata inteligenčni kvocijent 200, kar pomeni najvišji predikat nadpovprečne inteligence.

V šoli mladino ne preobremenjujejo s snovjo, ampak mladino le zaposlijo z delom. Nadpovprečni nadarjeni dečki in deklice niso poprej ničesar posebnega vedeli početi s to preobilno inteligenco, v povprečnem šolskem miljeju so počasi zanemarjali svoje zmožnosti in se navadili lenarjenja in zanikrnosti. Šola za genije pa jim nudi snov, da lahko razvijejo svoje zmožnosti; izobrazba v tej šoli se lahko kosa z marsikatero visoko šolo. Seveda pa pazijo na to, da se možgani otrok preveč ne utrudijo, ampak jim od časa do časa nudijo tudi odmor in zamenjajo otroku duševno delo s telesnim. Usoda tako imenovanih »čudežnih otrok«, ki so kasneje v življenju zdrknili pod povprečnost, je kot menetekl napisana na vratih poslopja in svari učitelje, da ne delajo prenapetih poizkusov na mladih genijih. Namen šole je, izrabiti samo naravne duhovne zmožnosti te mladine.

Ta šola je dala povod tudi za zanimivo raziskovanje. Statistika je dognala, da so ti geniji pripadniki različnih ras, dalje da imajo dečki in deklice v bistvu popolnoma enako močno inteligenco, da je torej genialnost porazdeljena na oba spola, dalje da so ti nadpovprečno nadarjeni večinoma otroci-edinci ali pa izvirajo iz orbitalnih rodbin (z 1 ali 2 otrokoma) ter da njihovi roditelji pripadajo imovitejšim slojem in da so sami nadpovprečno nadarjeni. E. D.

Poročilo podruž. Slomškove družbe za krški in brežiški okraj

V podružnici nas je 39 članov, ki smo trikrat zborovali: dvakrat v Sevnici in enkrat v Krškem. Ob referatih Fistra Franca: »Učitelj v današnji družbi«, »Vzgojni in učni smotri v šoli« in ob referatu gospodične Ane Galetove: »Moji uspehi in neuspehi«, smo prebrskali delovnega učitelja do dna. Značilno za naše razgovore je, da so od tam doma, kjer muzicira jok in smeh pridnih in lenih, pa tudi ljubečih otrok. Spretno jih vodi g. nadzornik Petje Ignacij, ki nas obogati vselej s praktičnimi izsledki aktivnega pouka.

Po skupnem obedu prebijemo še nekaj uric v kramljanju, petju in šaljivih prizorih za prijeten spomin in odkrito resnico. Humor dokaj pove in od prave strani, ni puhla zabava, vsak se pa le prijetno odpočije.

Izjava

Podpisana sva prejela od raznih strani upravičene proteste proti nekim neposrednim podtikanjem, ki se očitujejo iz poročila podružnice Slomškove družbe v Mariboru na str. 43 letošnje 2. štev. »Slovenskega učitelja«. Zaradi tega izjavljava, da zgoraj omenjeno objavo, ki je opremljena z najinima lastnoročnima podpisoma, listu nisva poslala in je po svoji sestavi zmedena, ker sporočila prvih petih stavkov omenjene objave sploh ne spadajo v območje naše mariborske podružnice.

Racek Adrijana, t. č. tajnica.

Alfonz Kopriva, t. č. predsednik.

Poročilo podružnice Slomškove družbe za ljubljanski okraj, podano na rednem let. občnem zboru Slom. družbe na Brezjah 22. avgusta 1939.

Podružnica Slomškove družbe za ljubljansko okolico šteje sedaj 68 rednih in 12 podpornih članov.

Preselili so se iz ljubljanske okolice sledeči tovariši in tovarišice: Rožman Maksimir, Pečjak Rudolf in Ana iz Št. Vida v Ljubljano; Kristan Srečko iz Notranjih goric v Ljubljano; Perkavec Celestin iz Šmartnega na Bled. Dne 25. junija t. l. je umrl tov. Žnidaršič Rudolf iz Črnuč. Podružnica ga je spremila na njegovi poslednji poti, predsednik pa se je poslovil od njega ob odprtem grobu. Priselili pa so se sledeči tovariši in tovarišice: Rott Gotard in Ana iz Tržiča v Št. Vid in istotja Novak Dora iz Ribnice, Clemente Avgust iz Zgor. Doline na Dobrovo, Škof Ana, Sv. Križ nad Sevnico, Očakar Ana in Marija iz Sv. Križa pri Kostanjevici v Zgor. Pirniče.

Odbor je imel v pretekli poslovni dobi sedem rednih sej.

Redni letni občni zbor se je vršil dne 4. decembra 1938 v Ljubljani v Rokodelskem domu ob zadovoljivi udeležbi.

Odbor tvorijo: predsednik Hladnik Leopold, podpredsednik Rott Gotard, tajnica Žirovnik Marija, blagajničarka Sirknik Franja, okr. šol. nadzornik Erjavec Franc in Clemente Avgust, pregledovalca računov sta Lomšek Anton in Kovač Marija, v razsodišču pa sta Porenta Antonija in Škulj Edvard.

Redna zborovanja se vrše vsako drugo nedeljo v vsakem drugem mesecu. V pretekli poslovni dobi je bilo pet zborovanj, dve v Ljubljani, eno v Št. Vidu, eno na Vrhniki in eno v Šmarju. Na prvem je predaval priznani jezikoslovec, ravnatelj škofijske klasične gimnazije v Št. Vidu nad Ljubljano, g. dr. Anton Breznik o slovenskem jeziku, na drugem o poučevanju zemljepisja okr. šol. nadzornik Erjavec Franc, na tretjem in četrtem nas je isti predavatelj seznanil s šolskimi razmerami v severnih državah Evrope, na Danskem, Nizozemskem, v Belgiji, Luksemburški ter Franciji, Švici in Italiji. Na petem predavanju pa smo poslušali predavanje g. dr. Rajka Ložarja o ljubljanski okolici v starem veku. Vsa predavanja so bila zelo zanimiva in prav dobro obiskana.

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

NAJMODERNEJE UREJEN GRAFIČNI ZAVOD
KAMNOTISK / OFFSETTISK / BAKROTISK / KLIŠARNA
KVALITATIVNI IZDELKI V TISKARNI IN **KNJIGOVEZNICI**

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

ZALOŽBA ŠOLSKIH IN DRUGIH KNJIG
ZALOGA DOMAČEGA IN TUJEZEMSKEGA DOBREGA TISKA
PODRUŽNICA „NIČMAN“ V LJUBLJANI: BOGATA ZALOGA DEVOCIJO-
NALIJ, KNJIG, ŠOLSKIH IN PISARNIŠKIH STVARI

Tovariši! Zbirajte oglase, ker s tem podpi-
rate svoje strokovno glasilo! Upravništvo.

Največji slovenski pupilarnovarni zavod

Mestna hranilnica ljubljanska

Stanje vlog Din 420,000.000

Lastne rezerve " 28,650.000

Dovoljuje posojila proti vknjižbi

Z a v s e o b v e z e h r a n i l n i c e j a m č i

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA